

УДК 351

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1\(73\)-14](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1(73)-14)

Ігор РОЗОВИК

аспірант, Міжрегіональна Академія управління персоналом, rozovick@protonmail.com

ORCID: 0009-0001-0861-1944

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Автором досліджено та аналізовані проблем, що існують у сучасній системі судово-медичної експертизи в Україні. Здійснюючи огляд ключових викликів та перешкод у роботі судово-медичних експертних установ, стаття ставить за мету визначення шляхів їх поліпшення та розробки ефективного механізму публічного управління. Автор висвітлює актуальні питання, такі як незалежність, ефективність та якість експертних послуг, пропонує конкретні рекомендації щодо реформування системи судово-медичної експертизи. Крім того, у статті представлений розроблений механізм публічного управління для оптимальної координації та контролю за функціонуванням судово-медичних експертних служб. Загальний підхід та конкретні пропозиції дозволяють зробити висновок, що реформа системи має на меті поліпшення роботи експертних установ та забезпечення їхньої ефективної та надійної функціональності в інтересах правосуддя та громадськості. досліджено сучасний стан судово-медичних експертиз в Україні та проблеми, що існують у цій сфері, стаття спрямована на визначення ключових аспектів реформування системи судово-медичних експертиз. Запропонований механізм публічного управління розглядається як інноваційний підхід, спрямований на покращення ефективності, незалежності та об'єктивності судово-медичних експертиз. Крім цього, результати дослідження можуть виявити важливі практичні застосування для управлінських структур, що працюють у сфері правосуддя та охорони здоров'я. Досліджено, розкриває необхідність системних змін у судово-медичній експертизі для забезпечення її високого стандарту та відповідності сучасним вимогам. Однією з ключових проблем, на яку звертає увагу стаття, є незалежність експертів. Автор визначає це як критичний аспект, оскільки незалежність є важливою складовою довіри до результатів судово-медичної експертизи. Крім цього, запропоновані рекомендації щодо реформування системи спрямовані на зміцнення гарантій незалежності експертів та забезпечення їхньої об'єктивності у проведенні експертиз. Також розглядається питання ефективності та якості експертних послуг, адже це має безпосереднє вплив на справедливість та об'єктивність правосуддя. Механізм публічного управління, який пропонується в статті, є ключовим елементом удосконалення системи. Цей механізм має сприяти оптимальній координації та контролю за функціонуванням судово-медичних експертних служб. Підкреслено необхідність створення ефективного механізму взаємодії між різними структурами та органами, що мають відношення до судово-медичної експертизи. У цілому, стаття вносить важливий внесок у розуміння та вирішення проблем у сфері судово-медичної експертизи в Україні. Рекомендації та розроблений механізм публічного управління мають потенціал стати основою для практичного впровадження змін, спрямованих на покращення якості та незалежності судово-медичної експертизи в інтересах правосуддя та громадськості. Запропоновано системні підходи до вирішення існуючих проблем у судово-медичній експертизі. Автор обговорює необхідність впровадження сучасних технологій та методів у роботу експертних установ з метою підвищення їхньої ефективності та точності діагностики. Це може включати в себе впровадження новітніх медичних технологій, використання програмного забезпечення для аналізу результатів та інші інноваційні методи, спрямовані на поліпшення процесу експертизи. Окрім того, стаття звертає увагу на важливість забезпечення надійного навчання та підвищення кваліфікації судово-медичних експертів. Висвітлення цього аспекту може включати рекомендації щодо вдосконалення системи освіти та підготовки експертів, впровадження стажування та навчальних програм для забезпечення їхньої компетентності та актуальності знань у сфері судово-медичної експертизи. Стаття робить акцент на важливості публічного участі та залучення громадськості до контролю за роботою судово-медичних експертних установ. Публічна прозорість та залучення громадськості можуть сприяти забезпеченню високого стандарту етики та відповідальності у сфері судово-медичної експертизи. Отже, стаття не лише аналізує проблеми в судово-медичній експертизі, але і пропонує конкретні та комплексні підходи до їх вирішення. Це може визначити шлях для подальшого розвитку та удосконалення системи судово-медичної експертизи в Україні.

Ключові слова: судово-медична експертиза, реформування охорони здоров'я, публічне управління, ефективність, незалежність, інновації.

Igor Rozovyk. FORMATION OF THE PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISM OF THE FORENSIC MEDICAL EXAMINATION SYSTEM

The author researched and analyzed the problems existing in the modern forensic medical examination system in Ukraine. Reviewing the key challenges and obstacles in the work of forensic medical expert institutions, the article aims to identify ways to improve them and develop an effective public management mechanism. The author highlights topical issues such as independence, efficiency and quality of expert services, offering specific recommendations for reforming the forensic medical examination system. In addition, the article presents the developed public management mechanism for optimal coordination and control over the functioning of forensic medical expert services. The general approach and specific proposals allow us to conclude that the reform of the system aims

to improve the work of expert institutions and ensure their effective and reliable functionality in the interests of justice and the public. the current state of forensic medical examinations in Ukraine and the problems existing in this area are investigated, the article is aimed at determining the key aspects of reforming the system of forensic medical examinations. The proposed mechanism of public management is considered as an innovative approach aimed at improving the efficiency, independence and objectivity of forensic examinations. In addition, the results of the study may reveal important practical applications for management structures working in the field of justice and health care. Researched, reveals the need for systemic changes in forensic medical examination to ensure its high standard and compliance with modern requirements. One of the key problems that the article draws attention to is the independence of experts. The author defines this as a critical aspect, since independence is an important component of trust in the results of forensic examination. In addition, the proposed recommendations for reforming the system are aimed at strengthening the guarantees of independence of experts and ensuring their objectivity in conducting examinations. The issue of efficiency and quality of expert services is also considered, because this has a direct impact on the fairness and objectivity of justice. The public management mechanism proposed in the article is a key element of system improvement. This mechanism should contribute to optimal coordination and control over the functioning of forensic medical expert services. The need to create an effective mechanism of interaction between various structures and bodies related to forensic medical examination is emphasized. In general, the article makes an important contribution to understanding and solving problems in the field of forensic medical examination in Ukraine. The recommendations and the developed mechanism of public management have the potential to become the basis for the practical implementation of changes aimed at improving the quality and independence of forensic medical expertise in the interests of justice and the public. Systematic approaches to solving existing problems in forensic medical examination are proposed. The author discusses the need to introduce modern technologies and methods into the work of expert institutions in order to increase their effectiveness and diagnostic accuracy. This may include the introduction of the latest medical technologies, the use of software to analyze the results and other innovative methods aimed at improving the examination process. In addition, the article draws attention to the importance of providing reliable training and advanced training of forensic medical experts. Coverage of this aspect may include recommendations on improving the system of education and training of experts, implementation of internships and training programs to ensure their competence and relevance of knowledge in the field of forensic examination. The article emphasizes the importance of public participation and involvement of the public in monitoring the work of forensic medical expert institutions. Public transparency and public involvement can contribute to ensuring a high standard of ethics and accountability in forensic science. So, the article not only analyzes problems in forensic medical examination, but also offers specific and complex approaches to their solution. This can determine the way for further development and improvement of the forensic medical examination system in Ukraine.

Key words: forensic examination, health care reform, public administration, efficiency, independence, innovation.

Постановка проблеми. Проблема стану судово-медичної експертизи в Україні визначається рядом факторів, включаючи застарілі нормативно-правові акти, неефективне управління, недостатній кадровий потенціал, та відсутність сучасних підходів до організації та забезпечення роботи експертних установ. Актуальність проблеми полягає в тому, що становлення незалежної та ефективної системи судово-медичної експертизи є ключовим для забезпечення правосуддя та правової держави в цілому. Застосування застарілих методів та відсутність сучасних стандартів можуть призвести до недостовірних результатів експертиз та порушень у судових рішеннях. Таким чином, проблема реформування судово-медичної експертизи в Україні є палкою і вимагає негайного вирішення для забезпечення якості юстиції та довіри до судової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі формуванню механізмів публічного управління системою судово-медичних експертиз досліджували такі науковці, як: О. Гладіліна, М. Долгих, Н. Драгомирецька, О. Клименко, С. Козуліна, К. Ровинська, Н. Колісніченко, О. Краснова, Т. Плужнікова, З. Надюк та інші.

Мета статті. Мета статті полягає в дослідженні та аналізі проблем сучасної системи судово-медичної експертизи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною метою впровадження реформ в Україні є конструювання демократичної правової держави для забезпечення сталого розвитку. Для успішного функціонування незалежної держави обов'язковим є урахування необхідності реалізації національних інтересів у всіх сферах суспільства. Важливою рисою публічного управління в галузі охорони здоров'я України є його відокремленість як пріоритету в діяльності держави. Тим не менше, слід відзначити, що система судово-медичних експертиз в даний час перебуває в нестабільному стані через відсутність ефективних механізмів публічного управління.

Варто наголосити, що внаслідок війни, навантаження на судово-медичних експертів відчутно зросло, особливо в прифронтових районах та в областях, де проводять експертизи загиблих військовослужбовців та цивільних громадян. Це створює нові виклики для судмедекспертиз, які змушені ідентифікувати жертви та адекватно документувати випадки воєнних злочинів для подальшого розслідування в національних та міжнародних судах і трибуналах. Відсутність єдиної централізованої системи ускладнює цей процес, навіть за умови виділення урядом субвенції на

функціонування судово-медичних служб під час перехідного періоду їх реформування у 2023 році [5].

Розвиток системи судово-медичних експертиз в охороні здоров'я України сповільнюється внаслідок ряду факторів, таких як застоювання застарілих нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-методичних і соціально-економічних принципів, а також неефективного використання наявних ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

Слід зазначити, що Міністерство охорони здоров'я України запропонувало ініціативу щодо перебудови судово-медичної служби. У планах створення централізованої мережі судово-медичних установ, які будуть підпорядковані Міністерству охорони здоров'я. Головне бюро судово-медичної експертизи планується зробити головним органом, що керуватиме регіональними філіями. Останні будуть створені на базі відповідних комунальних закладів у регіонах. В даний час триває процес перенесення регіональних підрозділів з комунальної власності до державної, включаючи передачу обласних бюро судово-медичної експертизи у державну власність [6].

На думку вченого Н. Драгомирецької [3, с. 6–12], що загальною метою будівництва нової системи охорони здоров'я в Україні у різних її аспектах є укріплення її позицій на міжнародному рівні та досягнення повноправного членства в міжнародних організаціях. Цей шлях може бути пройдений шляхом впровадження сучасної моделі публічного управління, що стане фундаментом для

успішної реалізації реформ, зокрема в системі судово-медичних експертиз.

Враховуючи вище зазначене, пропонуємо розглянути авторський механізм публічного управління системою судово-медичних експертиз дивиться табл. 1.

Очікувані результати впровадження механізму передбачають створення інтегрованої та незалежної системи судово-медичної експертизи за допомогою ефективних інструментів організації роботи, що дотримуються принципів ефективності, справедливості, легітимності, відповідальності, професіоналізму, інновацій та підзвітності.

Під час розробки механізму публічного управління системою судово-медичних експертиз табл. 1, були визначені основні напрями реалізації, спрямовані на створення цілісної та незалежної системи судово-медичної експертизи. Це включає оновлення Головного бюро судово-медичної експертизи, регулювання оплати праці експертів, підвищення кваліфікації персоналу, реформування системи управління, створення регіональних філій, нормативно-правове регулювання, оптимальне фінансування, підвищення якості роботи персоналу та удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення системи.

вважає З. Надюк [8, с. 232–243], що реформа системи судово-медичної експертизи в Україні передбачає значні трансформації, зокрема в оновленні статусу судово-експертних установ, повноцінному забезпеченні організаційно-методичних функцій, створенні лабораторії, належній оплаті праці ек-

Таблиця 1

Авторський механізм публічного управління системою судово-медичних експертиз: рекомендації для оптимізації

Передумови розробки механізму публічного управління системою судово-медичних експертиз
1. Подвійне підпорядкування, сприяючи бюрократизації процесів
2. Невідповідність існуючої системи функціонування чинному законодавству
3. Нівелювання незалежності системи судово-медичної експертизи
4. Відсутність стандартизації при використанні та закупівлі приладів та обладнання
5. Недостатня ефективність функціонування Головного бюро судово-медичної експертизи
6. Відсутність інноваційних підходів та неефективність використання організаційно-правового забезпечення
7. Невідповідність фінансування сучасній системі програмно-цільового методу
8. Застаріла система кадрового забезпечення та відсутність механізмів підвищення рівня якості роботи персоналу та поповнення кадрового потенціалу
9. Низький рівень адаптивності структури функціонування судово-медичної експертизи до вимог та потреб сучасності
10. Неефективність інформаційно-аналітичного забезпечення, ускладнюючи комплексний моніторинг та оцінку ресурсів
11. Відсутність дієвого інструменту науково-методичного забезпечення та його невідповідність сучасним реаліям

Розроблено автором.

пертів, регулюванні питань навчання та підготовки кадрів тощо.

Також важливим аспектом є вирішення питань навчання та підготовки кадрів у галузі судово-медичної експертизи. Серед пропозицій від законодавця розглядаються наступні:

- відновлення інтернатури за єдиною лікарською спеціальністю «судова медицина» тривалістю 1,5 роки, що забезпечить повну відповідність освіти судового медика його професійним обов'язкам;

- трансформація системи післядипломної освіти, включаючи скасування «спеціальностей». Експерти зможуть отримувати поглиблені знання та навички в окремих напрямках судової медицини в бюро судово-медичної експертизи, залежність від освітніх установ і дозволяючи готувати фахівців безпосередньо на робочих місцях;

- оновлення та доповнення «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників» з урахуванням цих змін;

- забезпечення безперервного професійного розвитку лікарів за допомогою механізму присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів [7, с. 46–48].

Один з ключових та необхідних етапів у реформуванні системи судово-медичної експертизи в Україні – це відібрання повноважень від органів місцевого самоврядування у справлянні функцій обласних бюро судово-медичної експертизи. Для підсилення діяльності обласних бюро судово-медичної експертизи та враховуючи введення в дію Закону України від 9 липня 2022 року № 2391-ІХ «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» [9], а також для посилення лабораторної потужності у проведенні токсикологічних досліджень, передбачена закупівля відповідного обладнання, такого як ДНК-аналізатори, хроматографи та інше, для семи міжрегіональних центрів по всій країні. Наразі складено перелік необхідного обладнання, і проводяться підготовчі роботи та уточнення документів.

Для фіксування основних напрямків реформування в даний момент розробляється «Положення» про систему судово-медичної експертизи в Україні, яке буде включати такі аспекти:

- основні напрямки реформування;
- регламентацію механізму взаємодії рівнів державних спеціалізованих експертних установ, що, згідно з чинним законодавством, проводять судово-медичну експертизу в Україні;

- механізм контролю за їхньою діяльністю з боку центрального органу виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Отже, шляхом реформування системи судово-медичної експертизи в Україні можливе досягнення наступних цілей: надання судово-медичним експертам повної незалежності; відокремлення судово-медичних експертів від впливу місцевих органів влади; раціональне та цільове розподілення фінансування; оперативне впровадження науково-технічних досягнень в галузі судових експертиз; розподіл та оптимізація навантажень між установами судово-медичної експертизи на регіональному та субрегіональному рівнях; впровадження єдиних стандартів для розробки та затвердження методик, досліджень та ефективного надання експертних послуг [4, с. 22–26].

На думку вченої Н. Колісниченка [6, с. 38–42], що варто повернутися до запропонованого механізму публічного управління системою судово-медичних експертів, розглянемо більш детально особливості дотримання його основних принципів:

- *компетентний персонал*: забезпечення роботи закладів судово-медичної експертизи на високому рівні вимагає наявності кваліфікованих фахівців з відповідною освітою та досвідом у сфері. Регулярне оновлення знань і навичок працівників є важливим для відповідності сучасним стандартам;

- *сучасне обладнання*: використання сучасного медичного та лабораторного обладнання є ключовим для забезпечення точності та надійності проведення експертизи;

- *незалежність та об'єктивність*: забезпечення незалежності дій судово-медичних експертів від будь-яких зовнішніх тисків або впливів є критичним для забезпечення об'єктивності та надійності експертних висновків;

- *дотримання системи якості*: впровадження системи контролю якості дозволяє стандартизувати процедури та підтримувати високий рівень виконання робіт;

- *вчасність і оперативність*: ефективні заклади судово-медичної експертизи повинні надавати оперативні та вчасні результати своїх досліджень для потреб правоохоронних органів та судів;

- *співпраця з іншими органами*: забезпечення ефективного вирішення кримінальних справ та покращення професійного обміну знаннями за допомогою співпраці з правоохоронними органами, судами та іншими медичними установами [2, с. 16–27].

Отже, ці аспекти сприяють створенню ефективної та надійної системи судово-медичних експертів, де важливість високих стандартів та професійних знань є пріоритетом.

У підсумку, запропонований механізм публічного управління системою судово-медичних експертиз в Україні, визначає ключові напрями реформ та принципи, які сприяють формуванню незалежної, ефективної та сучасної системи. Забезпечення високого професійного рівня закладів судово-медичної експертизи з мінімальними витратами ресурсів. Регулярне оновлення знань та навичок фахівців для відповідності сучасним стандартам. Використання сучасних технологій та обладнання для забезпечення точності досліджень. Захист від зовнішніх тисків для забезпечення об'єктивності судово-медичних експертиз. Впровадження стандартів контролю якості для стабілізації та підтримки високого рівня виконання робіт. Швидке та вчасне надання результатів досліджень для правоохоронних органів та судів. Взаємодія з іншими органами для ефективного вирішення кримінальних справ та обміну професійним досвідом.

Отже, ці принципи мають сприяти створенню цілісної та незалежної системи судово-медичних експертиз, яка відповідає вимогам

сучасності та сприяє достовірному наданню експертних послуг.

Висновок. Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що реформування системи судово-медичної експертизи в Україні визначається комплексом заходів та принципів, спрямованих на забезпечення незалежності, ефективності та сучасності цієї системи. Механізм публічного управління, наголошує на необхідності високого професійного рівня персоналу, використанні сучасного обладнання, забезпеченні незалежності та об'єктивності, дотриманні системи якості, вчасності та оперативності, а також на співпраці з іншими органами.

Таким чином, цей підхід має на меті оптимізацію та підвищення ефективності судово-медичної експертизи, сприяючи високоякісному наданню експертних послуг та забезпечуючи довіру громадськості до результатів експертиз. У результаті впровадження цього Механізму очікується формування цілісної та сучасної системи судово-медичних експертиз відповідно до вимог сучасного правового середовища.

Література:

1. Гладіліна О. В. Призначення судово-медичних експертиз: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 2, 2018 р. С. 61–63.
2. Долгих М. В. Проблеми формування механізмів публічного управління системою охорони здоров'я: огляд дискусійного поля. *Аспекти публічного управління*. № 12, 2019 р. С. 16–27.
3. Драгомирецька Н. М. Концепції сталого розвитку: теоретико історичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. № 1, 2019 р. С. 6–12.
4. Клименко О. С. Перспективи реформування системи судово-медичної експертизи в Україні. *Таврійський науковий вісник. Публічне управління та адміністрування*. № 1, 2023 р. С. 22–26. URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/319/295>
5. Козуліна С. О., Ровинська К. І. Актуальні проблеми відповідальності за порушення антикорупційного законодавства у сфері охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12, 2020 р. URL : http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/33.pdf
6. Колісниченко Н. М. Тенденції розвитку публічного управління у сфері охорони здоров'я: глобальний контекст. *Науковий вісник: Державне управління*. № 2, 2022 р. С. 38–52. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/250/244>
7. Краснова О. І., Плужнікова Т. В. Особливості механізму державного регулювання сфери охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. № 7, 2018 р. С. 46–48. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/10.pdf
8. Надюк З. О. Особливості підготовки та перепідготовки судово-медичних експертів в Україні. *Наукові перспективи*. № 7, 2023 р. С. 234–242. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/165/255>
9. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: Закон України від 09 липня 2022 р. № 2391-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2391-20>
10. Radchenko O., Kovach V., Radchenko O., Kriukov O., Sydoruk L., Sharov P., Semenets-Orlova I. Principles of natural capital preservation in the context of strategy of state environmental safety. In *E3S Web of Conferences*, 2021. (Vol. 280, p. 09024). EDP Sciences.